

IPI

INTERNATIONAL
PEACE
INSTITUTE

Yeni Bir Yaklaşım mı? Deradikalizasyon Programları ve Terörle Mücadele

HAZİRAN 2010

mümkün olamazdı - bunun için onlara borçluyuz.

16-17 Mart 2010 tarihlerinde Uluslararası Barış Enstitüsü (IPI), Norveç Dışişleri Bakanlığı ve Arap Düşünce Forumu (ATF) "Şiddet İçeren Aşırıcılıkla Mücadele" başlıklı iki günlük bir konferans düzenledi. Bazı Müslüman Çoğunluklu Ülkelerdeki Radikalleşme Programlarından Öğrenmek" başlıklı iki günlük bir konferans düzenledi. Bu toplantı notu *raportörler* Ellie B. Hearne ve Nur Laiq tarafından hazırlanmıştır. Konferans Chatham House Kuralı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Toplantı notu, *raportörlerin* konferansın gidişatına ilişkin yorumlarını yansıtmaktadır ve diğer tüm katılımcıların görüşlerini temsil etmek zorunda değildir.

Raportörler, konferans mekanını sağlayan ATF'ye, özellikle de misafirperverlikleri ve etkinlik sırasındaki destekleri için Profesör Humam Ghassib ve Bayan Siham Mas'sad'a; Müslümanların çoğunlukta olduğu devletlerde radikalleşmeye ilişkin çok değerli vaka çalışmaları için Profesör Hamed El Said ve Profesör Jane Harrigan'a; proje boyunca rehberliği ve desteği için Bay Richard Barrett'a ve konferansın lojistiğinin düzenlenmesindeki yardımları için Bayan Diane Smith'e içten teşekkürlerini ifade etmek isterler.

IPI, ana başışçılarına ve geniş kapsamlı araştırma ve politika kolaylaştırma programı *Kriz, Çatışma ve Değişimle Başa Çıkma*'yı destekleyenlere büyük bir teşekkür borçludur. Enstitü özellikle, bu deradikal- izasyon çalışmasına öncülük eden ve bu raporun hazırlandığı Amman konferansı olmaksızın mümkün olamayacak olan Norveç Dışişleri Bakanlığı'na teşekkür borçludur. Bayan Elisabeth Drøyer ve Bayan Anita Nergård'a proje boyunca sağladıkları yapıcı katkı, destek ve rehberlik için özel olarak teşekkür ederiz.

Bu rapor, bir dizi konferans sunucusunun ve diğer katılımcıların sunumlarından yararlanmaktadır ve onların zengin girdileri olmadan da

Giriş

Terörle mücadele son on yılda uluslararası ilişkilerde ön plana çıkmış ve neredeyse her gün haberlere konu olmaya devam etmektedir. Bu durum büyük ölçüde Afganistan, Irak ve Pakistan'da devam eden çatışmalardan kaynaklanmaktadır ve bu çatışmalar da terörle mücadelede bu tür askeri ya da "sert" yaklaşımlara karşı bir tepkiye yol açmıştır. Kısmen buna karşılık olarak devletler ve sivil toplum, şiddete varan aşırıcılıkla başa çıkmak için daha yumuşak, genellikle önleyici tedbirler arayışına girmiş ve bunların birçoğunun askeri yaklaşımlardan daha başarılı olduğu ve yeni nesil şiddete varan aşırıları körükleme ihtimalinin daha düşük olduğu düşünülmüştür. Ancak sorunlar devam etmektedir.

Bireyleri ve grupları şiddet içeren aşırıcılıktan barışçıl bir şekilde uzaklaştırmayı amaçlayan "deradikalizasyon" programları, sadece son beş yılda bile hem popülerlik hem de kapsam açısından artış göstermiştir. Bu programlar farklı konular (örneğin mahkumlar, potansiyel teröristler, hüküm giymiş suçlular, pişmanlık duyan aşırılık yanlıları), amaçlar (örneğin aşırı görüşlerin terk edilmesi, terörizmden ayrılma, topluma rehabilitasyon), boyutlar (bir avuç katılımcıdan yüzlercesine kadar) ve biçimler (katılımcılar için iş, evlilik ve yeni hayatlar ayarlamaktan, onları sadece yöntemlerine şiddet içermeyen alternatifler konusunda eğitmeye kadar) açısından büyük farklılıklar gösterse de, ortak temalar ve sorunlar görülebilir. Son zamanlarda "radikalleştigi" varsayılan bireylerin yeniden suç işlemesi ile ilgili yüksek profilli vakalarla birlikte, bu programların etkinliği ve en iyi nasıl tasarlanacağı konusunda sorular gündeme gelmektedir.

Terörle mücadele alanındaki tüm bu gelişmeler ve özellikle de radikalleşmeden arındırma

programlarının yükselişi ışığında, Norveç Dışişleri Bakanlığı ve Uluslararası Barış Enstitüsü, karşılaşılan zorlukları gözlemlemek ve çıkarılan dersleri anlamak amacıyla radikalleşmeden arındırma programlarını incelemeye başlamıştır. Hamed El Said ve Jane Harrigan, bu yıl içinde Routledge tarafından yayınlanacak olan, Müslüman çoğunluğa sahip sekiz ülkedeki deradikalizasyon programlarına ilişkin vaka çalışmalarıyla bu araştırmaya öncülük etmiştir. Bu projeyi besleyen ve diğer devletlerin deneyimlerini aktaran Arap Düşünce Forumu, IPI ve Norveç Dışişleri Bakanlığı, Ürdün'ün başkenti Amman'da "Şiddet İçeren Aşırıcılıkla Mücadele" başlıklı bir konferansa ev sahipliği yaptı: Mart 2010'da Ürdün'ün başkenti Amman'da "Şiddet İçeren Aşırıcılıkla Mücadele: Bazı Müslüman Çoğunluklu Devletlerdeki Radikalleşme Programlarından Öğrenmek" başlıklı bir konferans düzenlenmiştir.¹

1 IPI'nın Norveç Dışişleri Bakanlığı ile bu konulardaki işbirliği "Terörizmi Geride Bırakmak" konferansıyla başlamıştır: Nisan 2008'de New York'ta düzenlenen "Terörizmi Geride Bırakmak: Şiddet İçeren Aşırıcılıktan Bireysel ve Kolektif Kopuş" başlıklı konferansla başlamıştır. Daha fazla bilgi için bu etkinliğin toplantı raporuna bakınız: Naureen Chowdhury Fink ile Ellie B. Hearne, *raportörler*, "Terörizmin Ötesinde: Deradikalizasyon ve Şiddet İçeren Aşırıcılıktan Uzaklaşma," New York: Uluslararası Barış Enstitüsü, Ekim 2008.

Dışişleri ve içişleri bakanlıklarından, devlet ve devlet dışı radikalleşme programlarından, akademiden ve başka yerlerden gelen katılımcılarla konferans, radikalleşme programlarının yaratıcılarının programlarını sunmalarına ve deneyimlerini paylaşmalarına ve programları inceleyenlerin bulgularını sunmalarına olanak sağladı. Diğer katılımcılar programları eleştirel bir gözle değerlendirebilmiş ve program finansmanı, proje oluşturma, yeniden suç işleme ve başka yerlerde taklit edilme olasılıkları gibi çeşitli konularda sorular sorabilmişlerdir. Bu rapor, konferansta sunulduğu şekliyle ana programları özetleyecek ve BM topluluğu için bir dizi politika çıkarımı ve tavsiyesiyle sonuçlanacaktır.

Arka Plan: Tanımlar ve Radikalleşme Süreci

"Şiddet içeren aşırıcılık" ve "terörizm" birbirinin yerine kullanılmaktadır, ancak ilki genellikle daha geniştir ve her zaman "terörist" olarak kabul edilmeyen aşırı sağcı grupları da içerebilir.² Bu makalenin amaçları doğrultusunda her iki terim de devlet destekli terörizmi hariç tutmaktadır, bu da terimlerin konferans konuşmacıları ve vaka çalışmalarının yazarları tarafından kullanımını yansıtmaktadır. Bu arada "radikalleşmeden uzaklaşma" bir kişiyi gönüllü olarak ya da başka bir şekilde aşırı görüşlerinden ayırma sürecini ifade ederken, "ayrılma" bir kişiyi radikalleştirmeden ya da görüşlerini değiştirmeden aşırı grubun faaliyetlerinden uzaklaştırma sürecini ifade etmektedir. Toplantı katılımcılarının çoğu bu ayrımı yapmamış, ancak belirtildiği yerler dışında öncelikle radikalleşmeden uzaklaşmaya odaklanmıştır. "Karşı radikalleşme" ise yeni nesil aşırılık yanlılarını önlemek için alınan tedbirleri kapsar ve bu nedenle deradikalleşmeye göre daha az reaktiftir.

Başarılı bir radikalleşmeden uzaklaşma, radikalleşmenin kendisinin anlaşılmasına bağlıdır. Genellikle bir kişinin radikal bireylerle sosyalleşmesinden kaynaklanır,

radikalleşme pek çok şekilde olabilir. Radikalleşmenin ayrıntılı bir incelemesi bu raporun kapsamı dışındadır, ancak radikalleşmeye giden yolların kısaca ele alınması bu tartışmanın amaçları açısından önemlidir.

Katılımcıların sıklıkla belirttiği gibi, sağlam bir deradikalizasyon programının bireylerin nasıl radikalleştiğinden ders alması gerekir: gerçekten de hem radikalleşme hem de deradikalizasyon büyük ölçüde aile ve diğer sosyal bağlara dayanır ve internet her ikisinde de giderek daha büyük bir rol oynamaktadır. Gerçekten de, radikalleşmenin özellikle çarpıcı bir özelliği, günümüzde esas olarak internet üzerinden gerçekleşmesidir. Bu raporun ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, bir bireyin doğrudan terörizme dahil olabilmesi için daha önce bir terörist grupla temas kurmamış olması ya da grubun aktif olduğu ülkelere seyahat etmemiş olması gerekmektedir. ABD'deki son vakalarda ("Jihad Jane" ve diğerleri)³ ve bundan önce Temmuz 2005'te Londra'daki bombalama olaylarında gördüğümüz gibi⁴ teröristler genellikle "uzaktan", bazen de sadece internet aracılığıyla radikalleşmektedir. Bu "kendi kendini işe alma" eğilimi, birçok hükümet ve STK'yı internetin hem terörizm hem de terörle mücadeledeki rolüne daha yakından bakmaya sevk etmiştir.

Bir katılımcı genel olarak radikalleşmeye yatkın kişileri şu özelliklerin bir kombinasyonuna sahip olarak tanımlamıştır: halihazırda radikal bir gruba dahil olan bir kişiye güvenmek; "ruhen aç" olmak ve inançlarına bağlı olmak, ancak dinleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olmak; ve çaresiz, naif veya sadece paraya ihtiyacı olmak. Bu tür insanları saflarına katmak isteyenler, onların ihtiyaç ve çıkarlarını karşılamaya çalışırlar.

Radikalleşme sürecinde, bir katılımcının tarif ettiği gibi, "hedefin" özellikleri belirlenerek terörizme uygunluğu tespit edilir. Daha sonra bu kişilerle diyaloga girilir, arkadaş olunur ve sosyal, mali ya da psikolojik ihtiyaçları giderilir.

2 Yine de, tüm bu terimlerde olduğu gibi, "terörizm" de bakanın gözündedir - bir adamın teröristi, elbette başka bir adamın özgürlük savaşçısıdır.

3 2010 yılının başlarında, terör suçlarıyla itham edilen Amerikalı Colleen LaRose, İslami aşırılıkla ilişkilendirildiği iddiasıyla "Cihad Jane" lakabını kazandı. İslam'ı seçen LaRose, aşırılık yanlısı internet sohbet odalarında "Fatima LaRose" olarak ün kazanmış ve Pennsylvania'lı bir ev kadını olarak alışılmadık geçmişi sayesinde, bir terör planına karışarak "acı çeken Müslüman halka" yardım etme vaadiyle insanları şok etmiştir. Bakınız Ed Pilkington, "Colleen LaRose: Tam Bir Amerikalı Komşu mu Yoksa Terörist Cihatçı Jane mi?" *The Guardian*, 10 Mart 2010, s. 3. LaRose gibi, daha önce radikalizmle hiçbir bağlantısı olmayan New Jersey'li Sharif Mobley de *El Kaide*'nin Yemen kolu *El Şebab*'a üye olduğu iddiasıyla Yemen'de terör suçlamasıyla tutuklu bulunuyor. Bkz: Scott Shane, "Arrest Stokes Concerns About Radicalized Muslims," *New York Times*, 12 Mart 2010, s.4-A.

4 7 Temmuz 2005'te Londra'nın toplu taşıma sistemini hedef alan terörist bombalamalar, faillerinin "evde yetiştirilmiş" olması nedeniyle daha şok edici olarak değerlendirildi, ancak internet, bomba yapımı konusunda çevrimiçi talimatlar bile sağlayan yurtdışındaki aşırılık yanlılarıyla güçlü bir bağlantı sağladı. Bakınız Kim Sengupta, "Polisin Kabusu: Evde Yetiştirilen Teröristler," *Independent* (Londra), 13 Temmuz 2005.

güvenlerini kazanmak. Sürecin bu kısmı birçok radikalleşme programında atılan ilk adımlara benzemektedir. Bununla birlikte, radikal gruplar eleman kazanma süreci boyunca genellikle hedeflenen bireyi izole eder ve onu davası hakkında "eğitir". Şiddete katılmayı reddederlerse, gruba yardım etmek için araba ya da daire kiralamak gibi zararsız görünen bir şey yapmaları istenebilir. Bu eylem daha sonra katılımın devamını sağlamak için kullanılır. Örneğin, "güvenlik güçleri artık seni biliyor ve sana işkence edebilirler" denilebilir. Sonuç olarak hedef alınan kişi radikal gruba daha da yakınlaşır.

küçük gruplar da

Vaka Çalışmaları

Terörle mücadeleye yönelik "sert" yaklaşımlar, hedefe yönelik suikastları ve hatta savaşı içeren daha militarist bir yaklaşımken, "yumuşak" terörle mücadele programları, genellikle istikrarlı bir destek ağı sağlayarak, radikalleşmek için asıl nedenlerini araştırarak ve onları aşırı inançlarından ve sosyal bağlantılarından ayırarak, bireyin ılımlı topluma dönüşünü tasarlayarak radikalleşme sürecini geri almaya çalışır. Konferansta sunum yapanların belirttiği üzere radikalleşmenin diğer hedefleri arasında aktif terörist sayısını azaltmak; eski üyeleri yeniden sosyalleştirmek; teröristler arasında muhalefet tohumları ekmek; hapis cezasının mali ve sosyal maliyetlerini azaltmak; hükümetin meşruiyetini artırmak ve terörle mücadelenin baskıcı biçimlerine bağımlılığı azaltmak yer almaktadır. Aşağıda yer alan vaka çalışmaları, Amman'daki konferansta aktarıldığı üzere sekiz ülkenin yumuşak terörle mücadele yaklaşımlarını ve internetin radikalleşmedeki rolünü incelemektedir: Cezayir, Bangladeş, Mısır, Endonezya, Ürdün, Fas, Suudi Arabistan ve Singapur.

ALGERYA

Cezayir'in radikalizmden arındırma programı, iç savaş dönemine bir kapanış duygusu getirmeyi amaçlamaktadır. Yaklaşım, 2005 yılında ulusal referanduma sunulan ve ardından 2006 yılında kanun olarak uygulanan *Bariş ve Ulusal Uzlaşma Şartı*'na dayanmaktadır. Barişin yeniden tesis edilmesi; ulusal uzlaşma, dayanışma ve yeniden bütünleşmenin desteklenmesi ve iç anlaşmazlıkların yeniden ortaya çıkmasının önlenmesine odaklanan üç aşamalı bir program içermektedir. Tedbirler öncelikle İslami Selamet Cephesi'ne dahil olanlara yöneliktir, ancak daha

getirildi.

Barış ve istikrarı teşvik etmek için alınan tedbirler arasında gönüllü olarak teslim olan ve şiddeti kendi istekleriyle reddeden ve silahlarını teslim edenlere yönelik suçlamaların düşürülmesi de yer almaktadır. Ayrıca af ve bağışlamalara ve uygun olduğu durumlarda hapis cezalarının azaltılmasına odaklanılmaktadır.

Uzlaşma ve yeniden bütünleşme adımı üç düzeyde destek içerir. İlk olarak devlet, yargı kararıyla öldüğü ilan edilen ancak cesetleri bulunamayan kayıpları kabul eder. Mağdurların aileleri devletten tazminat almaya hak kazanır. İkinci olarak, devlet "ulusal trajedi" sonucunda idari olarak işten çıkarılan kişilerin yeniden istihdam edilmesini teşvik eder. Bu, ya eski görevlerine iade edilmelerini, ya tazminat ödenmesini ya da emeklilik yaşına gelmiş olanlara emekli maaşı bağlanmasını içeriyor. Üçüncü olarak, devlet sağlık ve eğitim destek programlarına yatırım yapmaktadır. Eğitim hakkı vurgulanmakta ve ilkokullar çocuklara hoşgörü ve çatışmaların barışçıl yollarla çözülmesini öğretmeye teşvik edilmektedir.

Bununla birlikte, devletin uzlaşma ve yeniden entegrasyon programının bir parçası olarak siyasi faaliyet hakkı da dahil olmak üzere hiçbir siyasi hakka izin vermediğini belirtmek gerekir. Daha fazla sivil anlaşmazlığın önlenmesi, yalnızca "ulusal trajediye yol açan dinin aşırı kullanımına" karışan herkesin siyasi faaliyet hakkının reddedilmesine odaklanmıştır.

Hem camilerde hem de cezaevlerinde dini telkinlerin yayılmasına karşı mücadele edilmesine de dikkat edilmektedir. Bir konuşmacı camilerdeki mevcut denetim eksikliğine ve aşırılık yanlısı görüşleri destekleyen fetvalar yerine barış mesajları veren eğitilmiş ve iyi yetişmiş imamlara duyulan ihtiyaca dikkat çekti. Devletin dünyanın dört bir yanından din alimlerini kamuya açık tartışmalara davet etmesi, bu tür görüşlere meydan okuma yönünde atılmış bir adımdır.

Cezaevlerinde devlet, aşırılık yanlısı ideolojinin yayılmasını önlemek için aşırılık yanlısı olarak gördükleri kişileri diğer mahkumlardan ayırmaya çalışmaktadır. Bir katılımcı, aşırılık

yanlılarını diğer mahkumlardan izole etmeyi amaçlayan bu tür bir cezaevi politikasının işe yaradığının bilinmediğine dikkat çekti. Bununla birlikte devlet, İslami Selamet Cephesi gibi hareketlerin liderlerinin etkisinin farkına varmıştır.

Selefi Vaaz ve Kurtuluş Grubu, bu tür liderleri uzlaşmaya ve yeniden bütünleşmeye ikna etmeye ve takipçilerinden silahlarını bırakmalarını istemeye odaklandı.

Cezayir örneği, iç savaş deneyimi ve bunun sonucunda ortaya çıkan politikalar nedeniyle diğer vaka çalışmalarından farklıdır; bu politikalar çoğunlukla zaten şiddet içeren aşırıcılıktan uzaklaşmış olan İslami Selamet Cephesi'ne odaklanmaktadır. Bir konuşmacı, en etkili şekilde çalışan deradikalizasyon programlarının, söz konusu grupların zaten bu hedefe doğru ilerlediği ve dolayısıyla devletin kolaylaştırıcı olarak devreye girmesi için bir açıklık sağlayan bu gibi durumlarda olduğunu vurguladı. Cezayir'in yanı sıra Mısır'ın *Gama'a al Islamiyya* ve *al Jihad* ile yaşadığı deneyim de bu konuda bir örnek teşkil etmektedir.

BANGLADEŞ

Tüm radikalizmden arındırma programlarında, zorlukların benzersiz bir kombinasyonuyla karşılaşılır ve bağlama özgü bir dizi engelin üstesinden gelinmesi gerekir. Bangladeş'in durumunda, bu yerel tuhaflıklar arasında Pakistan'da mezhepsel şiddet, Hindistan'da Naxalite aşırıcılığı ve Nepal'de Maoist isyanı ile karmaşık bir bölgede yer alması; 144 milyonluk büyük nüfusu ve eğitim reformu için fon eksikliği yer almaktadır.⁵

Bangladeş'in radikalizmden arındırma programı güçlü bir devlet varlığı ile karakterize edilmektedir. Program 2005 yılında başlamış olup öncelikle *Harajat- ul-Jihad-al-Islami* (HuJI) ve *Jama'atul Mujahideen of Bangladesh* (JMB) ile bağlantılı olanları hedef almakta ve dört temel üzerine oturmaktadır: hapsedme, istihbarat, entelektüel müdahale (özellikle İslam'ın radikal yorumlarına karşı dini söylem) ve tüm bunlara yatırım. Bu "dört i", tarihi olaylar ve çeşitli aşırılık yanlısı grupların üye kazanma seviyeleri temelinde belirlenen üç hedef bölgede faaliyet gösteren programın merkezinde yer almaktadır. Hapishane temelli olmaktan ziyade tabana dayalı bir program olan bu program, dini ve toplumsal figürlerin İslam'ın gerçek ruhunu yayması, modern eğitimin teşvik edilmesi (İngilizce öğretimi ve bilgi teknolojisi eğitimi dahil) ve İslami konularda bilgi toplanması ve yayılması yoluyla elde edilen önlemeyi vurgulamaktadır.

Programın ana hedefleri ya da yararlanıcıları medrese öğrencileri ve yetkililerin militanlığa ya da radikalizme eğilimli olduğunu düşündüğü bireylerdir. Program büyük ölçüde "İslam ve barış" ya da "İslam ve çoğulculuk" gibi zararsız konular hakkında olduğu söylenen ama aslında terörizme odaklanan etkinliklere (seminerler, çalıştaylar, sempozyumlar vb.) dayanıyor. Ağır bir katılım unsuru var ve bir program temsilcisi programın bu kısmını bir konferans katılımcısına "psikolojik savaşın gizli bir biçimi" olarak tanımladı.

Bu etkinlikler yayınlar, işsizlere mali yardım sağlanması, katılımcılara ileri eğitim almaları için yardım edilmesi ve bazı mahkumların ailelerine yardım edilmesi (örneğin çocukların eğitimi) ile desteklenmekte ve etkileri derinleştirilmektedir. Tüm bu önlemlerin temel amacı nefretin ve bunun sonucunda ortaya çıkan şiddet yanlısı radikalizmin mahkumların ailelerine ve akralarına yayılmasını önlemektir. Bangladeş'teki programda, terörizmi "ödüllendirmek" olarak algılanabileceği için kapsamlı bir teşvik paketinin bulunmaması önemlidir; bu durum teşviklerin kullanıldığı programlarda sıkça karşılaşılan bir sorundur.

Deradikalizasyon programlarının etkisini ölçmek oldukça zor olsa da, katılımcılar terör olaylarında ve yerel düzeydeki şiddet olaylarındaki düşüşün yanı sıra din temelli aşırılık yanlısı gruplara katılımın azaldığına dikkat çekti. Gerçekten de Bangladeş'in oldukça düşük bütçeli programı pek çok kişi tarafından başarılı bulundu. Ancak bazıları, Asya ülkesinin yumuşak terörle mücadele önlemlerinin, terörizme yönelik paralel demir yumruk yaklaşımıyla pekiştirildiği ve sert ve yumuşak önlemlerin etkilerini ayırttırmanın zor olduğu konusunda uyarıda bulundu.

MISIR

1997-2007 yılları arasında *Gama'a al Islamiyya* ve 2007 yılında *El Cihad* örgütlerinin kaydadeğer radikalleşme başarı hikayelerinde devletin rolü üzerine çok fazla tartışma olmuştur. Bu durumda başarı, her iki grubun da o tarihten bu yana herhangi bir şiddet eylemine karışmamış olmasıyla ölçülmektedir. Ayrıca her iki grup da diğer grupların terör saldırılarını kınamıştır. Devletin bu iki grubun radikalleşmesindeki rolü iki farklı şekilde yorumlanmaktadır. Yetkililer ve diğer bazıları devletin hedefli bir programı olduğunu savunmaktadır

⁵ Bangladeş'in yönetim ve terörle mücadele sorunlarının daha derin bir analizi için bakınız Naureen Chowdhury Fink, "Bombs and Ballots: Terrorism, Political Violence, and Governance in Bangladesh," New York: Uluslararası Barış Enstitüsü, Şubat 2010.

olduğunu savunmaktadır. Gazeteciler, avukatlar ve radikallerin kendileri de dahil olmak üzere diğerleri ise ateşkesi iki grubun başlattığını ve devletin buna sadece tepki gösterdiğini savunmaktadır. İkinci iddia için ilkine göre daha somut bir durum söz konusudur; ancak çoğu kişi devletin süreci kolaylaştırmak için önlemler aldığını kabul etmektedir ve aşağıda incelenecek olan da bu adımlardır.

Kolaylaştırma neredeyse tamamen bu grupların hapisteki üyelerine odaklandı ve onlara hem haklar hem de ödüller verilmesine odaklandı. Bunlar arasında infazların ve işkencenin durdurulması, hücre hapsi ve topluluklardaki devlet vahşeti yer alıyordu. Ödüller, mahkumların serbest bırakılması, hapishane ziyaretlerinin iyileştirilmesi ve tutuklunun kendi köyüne veya kasabasına yakın bir yerde hapsedilmesine odaklandı. Devlet ayrıca mahkumları çalışmaya teşvik eden, gazete ve televizyona erişimin yanı sıra grup liderleri ve takipçileri ile grup dışındakiler arasında etkileşime izin veren eğitim temelli bir yaklaşım benimsedi. Devletin cezaevlerindeki sosyal yardım çalışmalarının önemli bir bileşeninin grup liderlerini kapsadığını vurgulamak gerekir. Bu liderler ılımlı bir mesaj vermeleri ve ideolojik revizyonlarını cezaevi turlarının yanı sıra televizyon ve radyo röportajları yoluyla kamuoyuna duyurmaları için teşvik edilmiştir.

Devletin yukarıda özetlenen tedbirleri teşvik etmesi bu grupların radikalleşmesini kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, grupların liderlerinin ateşkes çağrısında birleştiğini ve buna ek olarak devletin buna yardımcı olmak için aldığı önlemlerin medya ve genel olarak toplum tarafından da desteklendiğini belirtmek önemlidir. Devlet daha önce böyle bir destek *almamıştı*. 1993 yılında Arabuluculuk Komitesi aracılığıyla yapılan girişimde devlet aşırıçılıkla mücadele etmek için *Ezher* alimlerini kullanmaya çalışmıştı. Bu durumda devlet iki açıdan başarısız oldu: *El Ezher* din adamlarını devlet sempatizanı olarak gören aşırılık yanlılarını ikna edemedi ve bu diyalog girişimini devletin teröristlere boyun eğmesi olarak gören medyanın desteğini *alamadı*.

Mısır vaka çalışması, aşırılık yanlısı grupların ideolojik olarak yeniden yönlendirilmesini kolaylaştırmak için alınabilecek temel tedbirleri ön plana çıkarmaktadır. Cezaevlerinde değişim yaratmaya odaklanmasa övgüye değer olmakla birlikte, bunun dışındaki radikalleşmeden arındırma faaliyetlerini ihmal etmesi de dikkat

çekicidir. Konuşmacılar, devletin bu alanda herhangi bir üretim yapılmasını teşvik etmediğini belirttiler.

aşırılık yanlısı şiddetle mücadele ve bu şiddeti gayrimeşrulaştırma literatürü ve serbest bıraktığı mahkumlar için herhangi bir rehabilitasyon programı oluşturmamıştır.

Bağlamsal açıdan Mısır'ın deneyimi Cezayir'inkine benzemektedir. İslami Selamet Cephesi gibi *Gama'a al Islamiyya* ve *al Jihad* da devlet devreye girdiğinde radikalleşmeden uzaklaşma yönünde adım atmışlardı. Mısır'ın durumu Ürdün ile de karşılaştırılabilir, zira her iki ülkenin de radikalleşmenin altında yatan sosyal ve ekonomik eşitsizlik, yolsuzluk ve hukukun ötesinde bir güvenlik aygıtının varlığı gibi sorunları görmezden geldiği düşünülmektedir. Bu iki ülke ilginç bir tezat oluşturmaktadır. Ürdün, *Amman Mektubu* aracılığıyla aşırıçılıkla mücadele etmek için edebiyat ve medyayı kullanarak kültürel ya da eğitimsel bir duruş sergileme konusunda başarılı olmuştur. *Mektup*, Kral Abdullah tarafından 2004 yılında başlatılan ve aşırıçılık sorununu ele alan ve dünyanın dört bir yanından 500'den fazla İslam aliminin oluşturduğu fikir birliğine dayalı ılımlı bir İslam'ı teşvik etmeyi amaçlayan bir girişimin son ürünüydü. Ancak Ürdün hapisanelere yönelik sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmamıştır. Buna karşılık Mısır tamamen hapisane nüfusuna odaklanmıştır ve İslam konusunda belirgin bir literatür eksikliği vardır.

ENDONEZYA

Endonezya'nın radikalizm deneyimi bir konferans katılımcısı tarafından Suudi Arabistan'inkine benzer olarak tanımlanmıştır. Gerçekten de, bireylerin radikalleşmeye ilk katılım nedenleri önemli ölçüde örtüşmektedir; her iki ülkedeki denekler de medyanın Arap dünyasını, İslami meseleleri ve cihat hakkındaki yanlış bilgileri önyargılı veya olumsuz bir şekilde tasvir ettiğini belirtmiştir. Radikallerin çoğunlukla bekar, genç (çoğunlukla yirmili yaşlarda), lise mezunu, ağırlıklı olarak ortalamanın üzerinde büyüklüğe sahip orta sınıf ailelerden gelen (bazılarının ebeveynlerin çocuklarını kontrol etmelerinin zor olduğunu savunduğu) ve özellikle Suudi programında yarısından fazlasının altmış yaşın üzerinde babaları olan deneklerin benzer özellikleri de belirtilmiştir, bu nedenle ebeveyn

kontrolünün zayıf olduğu yerlerde aşırıçılığın daha kolay cazip olduğu öne sürülmüştür.

Endonezya hükümeti sorunla mücadele ederken başlangıçta bir deneme-yanılma yöntemi uyguladı ve sonunda radikalleşmeden arındırmaya ulaştı. Programın hazırlanmasında polis, aşağıdaki hususları dikkate almak zorunda kalmıştır

Devletin ada coğrafyası, 250 milyonluk büyük nüfusu (bu nüfusun yaklaşık yüzde 40'ı "genç" olarak kabul edilir ve bu nedenle aşırıcılığa daha yatkındır) ve 1999-2009 yılları arasında teröristler tarafından gerçekleştirilen 208 bombalama eylemi ile sorunun aciliyeti. Terörizm Endonezya'nın bağımsızlığından bu yana bir sorun olmasına rağmen, bugünkü haliyle terörle mücadele programı 2000 yılı civarında ortaya çıkmış ve o zamandan bu yana 471 şüpheli terörist tutuklanmıştır.

Polis Özel Müfrezesi 88 Terörle Mücadele Birimi tarafından yürütülen Endonezya programı, bir terörist gruptan ayrılmanın kişinin hayatında bıraktığı boşluğu doldurmanın, o kişiyi şiddet içeren aşırıcılık yolundan başarıyla uzaklaştıracağı teorisine dayanmaktadır. Bu nedenle, programın ana yönleri, program yararlanıcıları ile profesörler, din adamları ve çiftçiler arasındaki konuşmalar da dahil olmak üzere diyalog; yararlanıcının terörizmin ötesinde sağlam bir destek yapısına sahip olmasını sağlamak için aile katılımı; dua seansları; tıbbi bakım; iş kurma ve diğer girişimlerde destek ve hatta polis tarafından kolaylaştırılan düşünlerdir. Diğer birçok deradikalizasyon programı gibi bu program da önce muhtemel katılımcıyı deradikalizasyona bağlılığını ya da bağlılık potansiyelini belirlemek için inceliyor, ardından deradikalizasyonun ne kadar zor olacağını teşhis ediyor ve bunu başarmak için atılması gereken adımları belirliyor.

Çoğunlukla Darul İslam grubu ve *Cemaat-i İslamiye*'den (JI) ayrılanlara ve tutuklulara odaklanan program, katılımcıların otoriteye olan saygısından (askeri deneyim ve İslami öğretilerden türetilen) ve terörist gruplarda sosyal bağların önemli rolünden faydalanmaktadır. Buna ek olarak, bireylerin özel güdülerini de dikkate alınmaktadır. Bir muhatap bunları "manevi" (dininin veya davasının aşırı yorumlarına "gerçek inanan"); "duygusal" (sosyal etkileşim ve aşırı grupların sağlayabileceği grup bağına arzulayan kişi); ve/veya "maddi" (terörizme dahil olarak mali veya diğer maddi kazançlar arayan kişi) olarak tanımlamıştır.

Programın yaratıcıları programın göreceli başarılarından övgüyle bahsederken, kurumlar arası bir işbirliğinin eksikliği de dahil olmak üzere bazı sorunlarla karşılaşıldığını belirtmektedirler.

yaklaşımının yanı sıra bunun için yetersiz yasal dayanak da bulunmaktadır.⁶

JORDAN

Ürdün devletinin yaklaşımı, şiddet içeren aşırıcılığın siyasi bir mesele olmadığı, daha ziyade "İslam'a sapkın bir bakış açısı" benimseyen "yanlış yönlendirilmiş gençlerden" kaynaklandığı önermesine dayanmaktadır. Devlet bu sorunu askeri önlemlere ve eğitim girişimine odaklanan iki yönlü bir yaklaşımla ele almıştır. Devletin attığı adımların çoğu, özellikle 2005 Amman otel bombalamaları olmak üzere terörle ilgili kendi deneyimlerinden kaynaklandı ve bu da onu şiddet içeren aşırıcılığa karşı daha kapsamlı ve agresif bir yaklaşım benimsemeye yöneltti. Ancak bir konuşmacı radikal gruplara karşı asıl darbenin devletin radikalleşmeden arındırma faaliyetlerinden değil, 2005 bombalamalarının etkisinden geldiğini ve bunun yarattığı yıkımın radikal gruplara verilen desteğin azalmasına yol açtığını belirtti.

Devlet tarafından atılan güvenlik adımları, bu grupların sızmasına ve izlenmesine, ayrıca baskılara, tutuklamalara ve kovuşturmalara yol açmıştır. Ürdün ayrıca 2006 yılında bir *Terörle Mücadele Yasası* ve sadece devlet tarafından onaylanmış din adamlarına fetva verme hakkı tanıyan bir *Fetva Yasası* çıkarmıştır. *Terörle Mücadele Kanunu*, eleştirilenler tarafından özgürlükleri baltaladığı için sivil topluma zarar verdiği şeklinde değerlendirilmiştir.

Sorunun üstesinden gelmeye yönelik kültürel girişim, İslamcı aşırıcılığa karşı ideolojisine karşı geniş bir fikir birliği sunan 2004 tarihli *Amman Mektubu* ile başlamıştır. *Mektup*, çeşitli İslami düşünce ekollerini temsil eden 180 önde gelen Müslüman alimle varılan mutabakatın ardından yayımlanmıştır. Girişimin amacı İslam'ın bazı radikal yorumlarını çürütmek ve gayrimeşrulaştırmak ve odağı ılımlı ve apolitik bir İslam'ın yayılmasına geri getirmektir. Bu girişim, konferansların yanı sıra televizyon ve radyoda medya erişimi ile devam etmiştir.

İlginç bir şekilde Ürdün, Suudi Arabistan'ın radikalizmden arındırma programından, hapisane mahkumlarının devletle diyalog talep etmesi şeklinde bir yayılma etkisi gördü. Mahkumların din alimleriyle diyalog talepleri, tartışmalar ve seminerler içeren iki aylık geçici bir programa yol açtı.

dersler. Ancak bir konuşmacı programın başarılı olmadığını, zira pek çok mahkumun devletin güvenilir ve bağımsız akademisyenler sağlamadığını düşündüğünü, bunun da programı önemli ölçüde zayıflatan bir yanlış değerlendirme olduğunu belirtmiştir. Güvenilir bir hapishane programına duyulan ihtiyaç Ürdün'de özellikle aciliyet arz etmektedir zira yapılan araştırmalar hapishanelerin aşırıcılığın gelişmesi için bir sera görevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

MOROKO

Fas, resmi bir deradikalizasyon programı başlatmadığı için bu vaka çalışmaları arasında benzersiz bir yere sahiptir. Bunun yerine, devlet hem radikalleşmeyi hem de radikalleşmeye karşı önlemleri yavaş yavaş politika gündemine dahil etmekte ve aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarını da aynı şeyi yapmaya teşvik etmektedir.

Radikalleşmeye karşı koyma girişimi, insan hakları ihlalleri, keyfi gözaltılar, adam kaçırmalar ve zorla kaybetmeler de dahil olmak üzere "geçmişteki ağır siyasi ihlalleri araştırmayı" amaçlayan bir programla kısmen insan haklarına odaklanmaya dayanmaktadır. Hükümet bu konularla ilgilenmek amacıyla bir Bağımsız Komite, Adalet ve Uzlaşma Komitesi, İnsan Hakları Danışma Konseyi ve İnsan Hakları Merkezi kurmuştur.

Devlet ayrıca iki dizi önlemle yukarıdaki sorunları gidermeye çalışmaktadır. Bunlardan ilki, siyasi mahkumların affedilmesi ve serbest bırakılması, sürgündeki bireylere yönelik suçlamaların düşürülmesi, devletin insan hakları ihlallerinin kamuoyu tarafından tanınması, işkencenin yasaklanması ve mahkumların aileleriyle görüşmesine izin verilmesi suretiyle mahkumlara yönelik muamelenin iyileştirilmesidir. İkincisi ise keyfi olarak gözaltına alınan, kaçırılan ya da göçe zorlanan kişilere tazminat ödenmesi ya da yeniden istihdam edilmelerinin sağlanmasıdır.

Cezayir'in aksine, Fas devleti uzlaşma sürecinin sorumluluğunu mağdurlara vermiş ve onları televizyon, radyo ve internette ulusal bir diyalogun parçası olarak uğradıkları ihlaller hakkında konuşmaya teşvik etmiştir. Televizyon ve radyo, cihat çağrısı yapan ya da devletin aşırıcılığı teşvik ettiğini düşündüğü fetvalar yayınlayan diğer televizyon programlarına meydan okuyan İslam hakkındaki programlar için bir platform sağlamak

için de kullanılmıştır.

Devlet aynı zamanda aşağıdakilere karşı girişimlere de odaklanıyor

İslam'ın aşırı yorumları. Bunlar arasında camilerde reform yapılması, imamların eğitimine yatırım yapılması, dini hakların rehabilitasyonu ve İslam kültürünün canlandırılmasının teşvik edilmesi ve hapisteki imamların daha ılımlı bir mesaj vermeye ikna edilmesine yönelik ulusal bir plan yer almaktadır. Bir konuşmacı, İslam ve ılımlı ilkeleri üzerine bir kitap yazan ve ayrıca cezaevinden sosyal yardım programının bir parçası olarak seminerler ve bir basın toplantısı düzenleyen hapisteki reformcu bir din adamını örnek verdi.

Son olarak, devletin dolaylı yaklaşımının bir parçası da okuma-yazma programları, spor kulüpleri ve kütüphanelerin açılması ve gelir getirici projelerin teşvik edilmesi yoluyla eğitime ve gençlere ulaşmaya daha fazla önem verilmesidir.

SUUDİ ARABİSTAN

Suudi Arabistan kapsamlı terörle mücadele programını geliştirmeden önce genel nüfus arasında aşırıcılığa karşı önemli miktarda sempati vardı. Terörle mücadelede yetkililer, toplumda bir gruba ya da davaya ne kadar çok sempati duyulursa, o grubun eleman kazanmasının o kadar kolay olacağını fark ettiler; yani bu sempatiyi ortadan kaldırmak için toplum çapında bir yaklaşıma ihtiyaç vardı. Aradan beş yıl geçti ve Suudi Arabistan'ın deradikalizasyon çalışmaları türünün en yüksek profilli örnekleri arasında yer alıyor ve yaratıcıları bazı başarısızlıkları kabul etmekle birlikte bunu bir başarı olarak görüyor.

2005'te başlayan ve hükümet tarafından yürütülen iki aşamalı bir program olan Suudi girişimi, şüpheli teröristin tutuklanmasıyla başlıyor. Kişi derhal radikal eylemlere katılma nedenleri ve daha geniş anlamda dinleri hakkında diyaloga sokulmaktadır.

Bir konferans katılımcısı Suudi programını "dini, psikolojik ve kültürel" olarak nitelendirmiştir. Yararlanıcıların aile toplantıları ve spor da dahil olmak üzere sosyal etkinliklere katılmalarına izin veriliyor (genellikle yararlanıcılar, polis ve program eğitmenleri arasında güven oluşturmak için oyunlar oynanıyor), ancak bu sırada İslam'ın "doğru kavram ve nosyonlarını" pekiştiren bir programla meşgul oluyorlar. Program ayrıca katılımcıları evlenmeye (mali destekle) ve

daha ileri eğitim almaya teşvik ediyor¹¹. Yararlanıcılardan bazılarını radikalleşmeden önce sahip oldukları işlere geri döndüren program, tövbe eden aşırılık yanlılarını istikrarlı bir ortama yerleştirmeyi amaçlıyor. Benzer şekilde, sağlık hizmetleri ve tıbbi tedavi de dahil olmak üzere ödenekler hem yararlanıcılara hem de

ve ailelerine, aşırılık yanlısı grupların (bazıları bu hizmetleri de sağlıyor) cazibesini azaltmaya yardımcı olmak. Programın kapsamlı teşvik uygulaması, terörizme karşı "çok yumuşak" olduğu gerekçesiyle hem yurt içinde hem de yurt dışında eleştirilere maruz kalmıştır.

Programı hazırlayanlar, bireyleri ilk etapta radikalleşmeye iten şeyin ne olduğuna yakından baktılar. Birçok katılımcı İslam ve terörizmin eş anlamlı olmadığı konusunda uyarıda bulunurken, bazıları da bazı camilerin radikalizmin kaynağı olmaya devam ettiğini ve dinin sapkın bir biçimini yaydığını belirtti. Suudi program organizatörleri imamların aşırıcılıkta çok önemli bir rol oynayabileceğini öne sürdü: "imama bakmak önemlidir; eğer imam radikalse diğerlerini de radikalleştirecektir." Benzer ve belki de tartışmalı bir şekilde, öğretmenler için de aynı yaklaşımı benimsiyorlar ve sınıflara girmelerine izin verilmesi halinde öğrencilerini radikalleştirecekleri korkusuyla şu anda yaklaşık 200 öğretmeni idari görevlere getirmiş durumdadır.

Aynı zamanda ailelere de baktılar: kardeşler kardeşleri radikalleştiriyor ve kuzenleri devşiriyor - bu nedenle aileler programa entegre edildi. Toplum örgütleri ve sosyal gruplar da radikalleşmeden arındırma programına dahil edildi: radikallerin bu tür gruplara "sızmasını" engellemek için katılmak isteyen kişilerin isimlerini vermeleri gerekiyordu. Bu önlem, görünüşte başarılı olsa da, bazıları tarafından sert olarak nitelendirilmiştir.

Suudi yaklaşımını aşırıcılıkla mücadele eden diğer ülkelerden ayıran bir başka önlem de ülkede iki ayrı cezaevi sisteminin bulunmasıdır: biri aşırılık yanlısı olmayan suçlular için, diğeri ise aşırılık yanlıları ve hüküm giymiş teröristler için. Mantık şu ki, eğer ayrıştırılmazlarsa aşırılık yanlıları, suçlular olarak pek çok durumda şiddete başvurma deneyimi olan ılımlıları radikalleştirecektir.

Kapsamlı girişimin kapsayıcı yapısı, programı üç alt komite aracılığıyla koordine eden bir "danışma komitesi" dir:

1. **Dini alt komite:** Bu komite, program kolaylaştırıcılarının tutuklularla İslam hakkında açık diyaloga girmesini sağlar ve yanlış anlaşılan çeşitli konuları ele alan uzun çalışma oturumlarını kolaylaştırır;
2. **psikolojik ve sosyal alt komite:** bu komite, yararlanıcıların psikolojik ve sosyal

durumlarının değerlendirilmesinin yanı sıra

— mali yardım sağlanması olarak; ve

3. **güvenlik alt komitesi:** bu komite, kişinin salıverilme ve topluma güvenli bir şekilde geri dönme olasılıkları hakkında önemli bilgilerin toplanmasına yardımcı olur.

Bir kişi programdan salıverilmeden önce, kişisel gelişim üzerine bir kurs içeren ve dünyanın gördüğü birçok İslamcı hareketten hiçbirinin hedeflerine ulaşamadığı ve statükoyu değiştirmenin barışçıl yolları olduğu mesajını vurgulayan bir "salıverilme öncesi bakım programını" tamamlamak zorundadır. Suudi hükümeti, aşırılık yanlısı ideolojiyi itibarsızlaştırmak için medya programlarına sponsor olarak, hoşgörülü İslam'ı yaymak için sivil toplum ve eğitim kurumlarıyla işbirliği yaparak ve sosyal kurumlardaki (camiler, okullar vb.) yetkilileri ılımlı İslam'ı teşvik etmeye teşvik ederek bütüncül bir terörle mücadele mesajı vermeyi amaçlamaktadır.

Serbest bırakıldıktan sonra, yararlanıcılar program eğitmenleriyle iletişim halinde kalmaya teşvik edilir ve ana akım toplumda kalmalarını sağlamak için kitaplar, kasetler ve kısa mesajlar alırlar.

Programın organizatörlerinden biri deneyimlerinden üç önemli özellik ya da ders çıkardığını belirtmiştir: birincisi, projeye dahil olanların bağlılığı - proje kolaylaştırıcıları işlerini güçlü bir şekilde sahiplenmektedir; ikincisi, faydalanıcıların ailelerine sağlanan mali destek başarı için önemliydi - bu, şiddet yanlısı aşırılık yanlılarının ailelerinin yabancılaşmış ve acı çeken bir grup haline gelmesini önlemeye yardımcı oldu; ve üçüncüsü, aile sadakati devlete olan sadakatten daha güçlü görünüyordu ve bu nedenle ailelere odaklanmak daha uzun süreli sonuçlar ve şiddet kalıplarına daha az gerileme sağlıyor gibi görünüyordu.

Sakina: Suudi Arabistan'ın internet tabanlı radikalleşme projesi

Birçok konuşmacı, internetin yavaş yavaş kitap ve dergilerin yerini almaya başlamasıyla birlikte, *El Kaide*'nin de hem eylemlerinin reklamını yapmak hem de gizlemek, insanları ve saldırıları gizlice organize etmek için interneti daha fazla kullanmaya başladığını belirtti. Bu durum, çok az sayıda radikalleşme programının çevrimiçi bir bileşen içermesini daha da şaşırtıcı kılmaktadır. Nitekim Suudi programı bunu yapan az sayıdaki programdan biridir.

Suudi Arabistan İslam İşleri Bakanlığı tarafından 2003-2004 yıllarında başlatılan *Sakina*, yaratıcılarına göre şu anda radikalleşmenin en çok gerçekleştiği yer olan internete dayalı bir

Atanan bir grup entelektüel, radikallerin çevrimiçi olarak toplandığı web sitelerini ziyaret etmekte ve İslam'ın aşırı yorumlarına meydan okumaktadır. Ayrıca internet üzerinden gençlik diyalogları düzenleyerek şiddet yanlısı radikallerin müstakbel teröristleri kazanmak için interneti kullanmalarını yansıtmaktadırlar.

Arapça'dan tercüme edilen *al Sakina*, kelime anlamıyla huzur anlamına gelmektedir. Program, özellikle gençler arasında teşvik edilen barış fikirlerini yaymak için var. Proje radikal fikirleri "düzeltmeyi" ve teröristlerin örgüte katılımını engellemeyi amaçlıyor. Terörist saldırıların iğrenç şiddetini grafiksel olarak gösteren videolar da internette yayınlanıyor ve bunlar bir katılımcının ifadesiyle "terörist şiddetin asla adalet ve barışa ulaşamayacağını" açıklamak için kullanılıyor.

Program kolaylaştırıcıları, radikalleşmeye katkıda bulunduğu düşünülen kişisel ve sosyal sorunları olan birçok gençle karşılaştı. Örneğin, birçoğu ebeveynleri olmadan akrabalarının evlerinde büyümüş gibi görünüyordu. Bunun üstesinden gelmek için *Sakina*, yararlanıcıların sorunlarıyla kapsamlı bir şekilde ilgilenmek üzere bir "sosyal ve psikolojik departman" kurdu.

Program başka şekillerde de adapte oldu. İnternet aşırılıkçıların gerçek isimleri ortaya çıktığında, programın kolaylaştırıcıları kadınların aşırılıkçı internet forumlarına artan katılımını fark etti. Sonuç olarak, kadın aşırılık yanlılarını hedef almak için bir departman kurdular. Böyle bir yararlanıcıya "Usame" lakabı takıldı ve aşırı görüşleri ve radikal İslamcılığa katılımıyla ünlendi. Şimdi görünüşe göre radikalizmden uzaklaşmış ve radikalizmden uzaklaşanlara danışmanlık yapıyor.

Daha geniş kapsamlı Suudi terörle mücadele programının bir parçası olarak *Sakina'nın* kurucuları, bir devletin farklı programlarının birbirini tamamlamasının önemini vurguluyor. Bir muhatap, tüm programlarda siyasi ve dini farkındalığın teşvik edilmesi gerektiğini ve böylece hükümetin çabalarına güven duyulmasının sağlanabileceğini ekledi. Sivil toplum kuruluşları bu çabalarda ideal "arabulucular" olarak işaret edildi.

Başarının ölçülmesi açısından Suudi program yaratıcıları, Guantánamo Körfezi'ndeki eski tutuklular hariç, yüzde 9.2'lik bir yeniden suç işleme oranı olduğunu iddia ediyor. İkincisi için ise yüzde 20'lik bir yeniden suç işleme oranı iddia ediyorlar. Birçok konferans katılımcısının da dikkat

çektığı gibi bu rakamların doğrulanması zor.

Suudi bir konuşmacı ülkesinin terörizme yaklaşımını "aşırılık yanlısı ideolojiyle kendi ideolojimizle mücadele etmeye çalışıyoruz" sözleriyle özetledi.

SİNGAPUR

Singapur hükümeti ilk olarak 2001 yılında JJ'nin Singapur'daki faaliyetlerini öğrendiğinde dini liderlerle temasa geçti. Orada büyük hücreler faaliyet gösteriyordu ve bu durum hükümet için sürpriz olmuştu. Gerçekten de İslam konusunda uzmanlarla görüşmeden önce hükümet yetkilileri terörist tutukluların ideolojileri karşısında da şaşırılmışlardı. Bunu anlamak terörle mücadele politikalarının başarısı için kilit önem taşıyacaktı.

Bangladeş programı gibi, 2002'de kurulan Singapur radikalleşmeden arındırma projesi de teşvik kullanmıyor ya da "iyi davranış için izin" vermiyor. Aslında Singapur'da katılımcıların çoğu maddi desteğe çok az ihtiyaç duyacak kadar iyi durumda.

Süreç, potansiyel bir yararlanıcının radikalleşmesine yönelik en sağlam yaklaşımı belirlemek üzere taranmasıyla başlar. Süreç boyunca yararlanıcı psikologlar tarafından gözden geçirilir ve son olarak bir güvenlik değerlendirmesine tabi tutulur. Eğer bu değerlendirmeden geçemezlerse, yani hala toplum için bir tehdit oluşturdukları düşünülürse, serbest bırakılmazlar.

Program, diğer bazı programlarda atılan adımları içermekte, ancak her birine farklı vurgular yapmaktadır: kişinin dinine ilişkin aşırı yorumunu saptamaya yardımcı olan ve özünde buna meydan okuyan toplum temelli dini rehabilitasyon grupları; kişinin tedavisine ilişkin psikolojik değerlendirme ve ailelerle çalışma. Son husus Singapur'da özellikle vurgulanmaktadır. Program, tüm tutukluların ailelerine (işledikleri iddia edilen suçlara bakılmaksızın) destek sağlayarak, hem ailenin yakınlarının yokluğunda kendilerini izole edilmiş veya ihmal edilmiş hissetmemelerini hem de yakınlarının cezaevinde geçirdikleri süre boyunca acı çeken bir aileye dönmelerini sağlar. Bu, aile üyelerinin kendilerini terörizm suçu işlemeye itmeyeceklerinden ve serbest bırakılan hükümlünün cezaevinden çıktıktan sonra yeniden suç işlemeyeceğinden emin

olunmasına yardımcı olur.

Zaman içinde Singapur'un radikalizmden arındırma programı saygınlık kazanmıştır ki bu, kısmen terörizm konusunda "zayıf" olma algısı nedeniyle birçok radikalizmden arındırma programının başarmakta zorlandığı bir şeydir. Alışılmadık bir şekilde, program zorunlu bir takip ya da raporlama içermemektedir.

unsur; gözetim programı tamamlandıktan sonra, yararlanıcılar kısıtlama kararı altına alınır, her iki yılda bir yenilenir ve yıllık değerlendirme sonucuna göre uzatılır veya sonlandırılır. Program yararlanıcısı kısıtlama kararından çıktıktan sonra tamamen özgürdür. Bu durum başarının değerlendirilmesi sorusunu daha da önemli hale getirmektedir. Ancak katılımcılar başarının ölçülmesinin zor olduğunu vurgulamışlardır.

İzleme veya program sonrası takip yerine, yararlanıcılar ve aileleri kendilerine sunulan bakım sonrası hizmetlerden haberdar edilir, böylece bu hizmetleri kendileri arayabilirler. Bunun arkasındaki mantığın bir kısmı, sürekli izleme ile damgalanmamaları ve "bagajları" olmadan günlük hayata dönebilmeleri, ancak yine de daha fazla destekten faydalanabilmeleridir. Tövbe eden cihatçılar topluma kapsamlı bir şekilde yeniden kazandırılmalıdır, aksi takdirde izolasyon veya aşırılık yanlısı geçmişleriyle bağlarının devam etmesi yeniden suç işlemelerine yol açabilir.

Singapur yaklaşımının özellikle önemli bir özelliği, diğer başarılı programlarda olduğu gibi, İslam'a saygı duyması ve yaratıcılarının Müslüman toplumla birlikte çalışmaya istekli olmasıdır. Bir konuşmacı, hükümetin Müslüman dini liderlere "Singapur toplumuna yardımcı olmalısınız; Singapur makamları insanlara dinlerini nasıl yorumlayacaklarını söyleyemez. Aksine, Müslüman toplumu sürece dahil olmalıdır."

Suudi programında olduğu gibi, farklı bir yolla da olsa, Singapur aşırılık yanlısı ideolojiyi sorgulamayı ve zayıflatmayı amaçlıyor: "Eğer ideolojiye meydan okuyabilirsek, sesimizi duyurabilirsek, nihayetinde gidişatı değiştirebiliriz."

İNTERNET

Geçtiğimiz birkaç yıl içinde internetin önemi o kadar arttı ki artık bir aşırılık yanlısının araç setinin vazgeçilmez bir parçası haline geldi. İnternet öncelikle gerçekleştirilen saldırıların videolarını yaymak ve daha az ölçüde de olsa Irak ve Çeçenistan'la ilgili söylemlerde bulunmak için kullanıldığından, bu ilişki başlangıçta marjinaldi. Daha yakın zamanlarda Afganistan, Çeçenistan, Irak ve Pakistan'daki durumlar bu durumu değiştirmiş, *El Kaide* ve diğerleri artık faaliyetlerini daha organize ve merkezi bir şekilde tanıtmak amacıyla internete yerleşmişlerdir. İnternetin bir araç olarak daha fazla geçerlilik kazandığı ileri sürülmektedir

Genel olarak bu, hem çatışma bölgelerindeki hem de Birleşik Krallık gibi çatışma olmayan ülkelerdeki terörist grupların farkına vardığı bir şeydir.

Bu hareket, *El Kaide*'nin iki numaralı adamı olduğu söylenen ve ulusal *El Kaide* gruplarını mesajlarını yaymak için internete girmeye teşvik eden Ayman al Zawahiri'nin liderliğinde gerçekleşti. Bu durum hem bağlı grupların hem de davaya sempati duyan bireylerin interneti (1) medya ve mesaj savaşıyla mücadele etmek; (2) evdeki ve savaş bölgelerindeki bireyler arasında tartışma, eylem ve etkileşim için bir forum sağlamak; ve (3) bomba yapımından Afganistan'daki savaşa katılmaya kadar çeşitli konularda uzmanlık sağlamak için kullanma şekillerinde bir dönüşüme yol açtı. Bu olgunun üstesinden gelebilmek için onu yapı sökme uğratmak ve anlamak gerekir.

Bir konuşmacı internetin öneminin altını çizerek, internetin artık bir üye toplama merkezi olarak cami ve toplum merkezinin yerini aldığını ileri sürmüştür. Ayrıca, *Hizba*, *Faluja* ve *İhlas* forumları gibi web siteleri işleyiş biçimleri bakımından Facebook gibi sosyal ağ sitelerine benzemektedir. Katılımcılara video gönderme, sohbet etme, tartışma ve münazara etme alanı sağlayan interaktif forumlardır ve gerçek dünyadan daha değerli bir yer haline gelirler. Birden fazla konuşmacı internetin yeni nesil aşırılık yanlılarının yaratılmasında önemli bir rol oynadığını ileri sürmüştür.

Faaliyetlerini ilerletmek için interneti kullanan bireylerin yakın zamandaki örnekleri arasında Nijeryalı Amr Farouq, Amerikalı Nidal Malik ve Ürdünlü Humam Balawi bulunmaktadır. Bu kişiler gerçek dünyadaki olaylardan etkilenmiş, ancak yabancılaşma ve şikayetleri internette kuluçkaya yatmıştır. Bir konuşmacı "gerçek dünyadan bu dünyaya kaçan ve daha tehlikeli olan yeni bir bireysel cihat olgusuyla karşı karşıyayız" dedi. Humam Balawi'nin durumu özellikle dikkat çekicidir, zira kendisi aşırılık yanlısı bir blog yazarı olarak işe başlamış, Ürdün güvenlik servisleri ve ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) tarafından işe alınmış ve böylece "ilk kez elektronik bir kişilikten gerçek bir kişiliğe dönüşmüştür" - bu dönüşüm onun Afganistan'daki bir ABD üssüne intihar saldırısı gerçekleştirmesini sağlamıştır. İnternet kullanımının faydaları çok çeşitlidir. Birey için, siteler destekçileri birbirlerine ve savaşçılara bağlar; proxy kullanımı anonimlik sağlar; ve çeşitli

forumlar yaygın olarak mevcuttur. Bu forumlar üzerine yapılan bir çalışma, eşitlikçi olduklarını ve muhalif seslere de yer veren ifade özgürlüğüne izin verdiklerini göstermektedir. *El Kaide* gibi gruplar için bu siteler uzak mesafelerdeki bireylere sınırsız erişim imkanı sağlamakta ve kaynakların bir havuzda toplanmasına olanak tanımaktadır; böylece bir birey tarafından planlanması zor olan eylemler, mevcut emek ve bilginin bir araya getirilmesiyle daha kolay planlanabilir hale gelmektedir. Ayrıca, bir kez kapatıldığında yeniden kurulması aylar süren eğitim kamplarından daha pragmatik bir seçenektir. Buna karşılık web siteleri yirmi dört saatlik bir süre içinde yeniden kurulabilmektedir.

Konuşmacılar bu tür sitelerin kullanımıyla mücadele etmenin zor olduğunu kabul ettiler, ancak Aşıl'ın topuğunun onları başarılı kılan fikirlerde yattığı savunuldu. Erişilebilir olmaları onları spam göndermeye ve yanlış bilgi akışına açık hale getirmektedir. Tartışmaları sansürlememeleri, muhalif seslerin söyleme nüfuz etmek, aşırılıkçı yöntemleri sorgulamak ve siyasi konular ve İslam hakkında meşru sorular sormak için kullanılabileceği anlamına gelmektedir. Siteler aynı zamanda faaliyetler hakkında bilgi edinmek için de izlenebilir çünkü her zaman çok fazla şey söyleyecek ve bilgi verecek olanlar vardır. İnternette radikalleşme için on iki adımlı bir program yoktur, ancak bu sitelerin nasıl işlediğini ve onları neyin çekici kıldığını anlamak, Suudi *Sakina* girişimi aracılığıyla yapılan girişim gibi nispeten yeni olan bu fenomene müdahale edebilmek için bir ilk adımdır.

Çıkarılan Dersler

Radikalizmden arındırma programları dünya çapında hükümetlere muazzam fayda sağlama potansiyeline sahiptir. Gerçekten de başarılı programlar, eskiden tehlikeli olan bireyleri terörizm ve radikal örgütlerden uzak durmaya teşvik edebilir; bağlantısız bireylerin işledikleri suçlar için daha az ceza almalarını sağlayabilir (böylece cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşmasıyla ilgili maliyetleri düşürür); ve aktif terörist gruplara karşı değerli istihbarat ve kanıtlar sağlayabilir. Ayrıca, programlar şiddet içeren aşırıcılığı geride bırakan bireylerin kendilerini bu tür davalardan alenen uzak tutmalarına (böylece gruplara olan desteği ve grupların güvenilirliğini azaltır) ve şiddet mağdurlarıyla tanışmalarına ve hatta af dilemelerine olanak tanır. Ve deradikalizasyon göz

önüne alındığında

programlarının terörle mücadeleye yönelik diğer yaklaşımlardan çoğunlukla daha ucuz olması nedeniyle bu tür stratejilerin popülaritesi giderek artmaktadır. Konferansta verilen örneklerden biri ABD'nin "terörle savaş" için yaptığı yıllık 150 milyar dolarlık harcamaydı; buna karşılık Suudi Arabistan'ın radikalizmden arındırma programı yılda sadece 12 milyon dolara mal oluyor. İkinci program terörle mücadelede sert bir yaklaşımla birlikte kullanılsa ve bu tür karşılaştırmalar başka nedenlerden dolayı sorunlu olsa da, katılımcılar radikalleşmenin terörle mücadelede daha uygun maliyetli bir yaklaşım olduğu konusunda hemfikir görünüyorlardı.

2006 Birleşmiş Milletler Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'nin de gösterdiği gibi, BM karşılaşılan sorunlar hakkında farkındalık yaratmak ve deneyimleri paylaşmak için iyi bir konumdadır. Benzersiz toplanma kapasitesiyle BM, radikalleşmeden arındırma programlarına ihtiyaç duyan devletlere gizlice yardım etmek için de güçlü bir konumdadır ve onları bunu yapmaya teşvik etmektedir. Ayrıca, bu raporun hazırlandığı gibi konferanslar üye devletlerin birbirlerinden öğrenmeleri için fırsatlar sunmaktadır.

Amman konferansındaki tartışmalardan türetilen aşağıdaki tavsiyeler, deradikalizasyon programları hakkında bilgi edinmek, bu programları desteklemek ve hatta oluşturmak isteyen BM üye devletlerine yöneliktir:

Radikalleşmeyi her derde deva bir ilaç olarak görmeyin. Askeri ve diğer "sert" terörle mücadele programları tek başına bir çözüm olmadığı gibi, radikalleşmeyi önleme programları da çözüm değildir. Gerçekten de birçok katılımcı deradikalizasyonu bütüncül bir terörle mücadele yaklaşımının sadece bir parçası olarak tanımladı; deradikalizasyon tek başına uygulandığında sadece sınırlı bir başarı sağlayacaktır. Ayrıca, özellikle küresel Güney'den gelen konuşmacılar, radikalleşmenin siyasi temel nedenlerini tanımanın ve ele almanın önemini vurgulamışlardır.

Bağlama dikkat edin. Bir katılımcı, bir bağlam için uygun ve başarılı olanın başka bir bağlam için uygun olmayabileceğini belirtmiştir. "Tek beden her ülkeye uymaz"

fikri yeni bir şey olmasa da, zaman diliminin de önemli olabileceği eklendi: beş yıl önce belirli toplumlarda başarısız olan veya reddedilen deradikalizasyon projeleri bugün aynı yerlerde başarı ile benimsenebilir. Örneğin, Irak'ın 2007'deki programı, 2005'te orada uygulanmış olsaydı, farklı iklim koşulları nedeniyle çok farklı sonuçlanabilirdi.

o zaman. Radikalleşmeden arındırma programları hem içinde bulundukları toplumlara hem de iklimlere göre uyarlanmalıdır.

İyileştirilmiş bakım sonrası hizmetleri programlara dahil edin. Başarılı programların çoğu, yararlanıcılar için bir takip ve hatta izleme programı içerir. Bu, program eğitmenleri ile sık temas ve radikal alışkanlıklara neden geri dönmemesi gerektiğine dair günlük kısa mesaj hatırlatmalarından danışmanlık ve desteğe kadar uzanmaktadır. Katılımcılar, yeniden suç işlemeye karşı koruyabilecek ucuz ve etkili bir izleme mekanizması sağladıkları için ailelerin bakım sonrasına yapabilecekleri katkıyı vurgulamışlardır.

Potansiyel yararlanıcıların incelenmesinin iyileştirilmesi. Katılımcılar, terörizme karışmamış suçlular için bile yeniden suç işlemenin kalıcı bir sorun olduğunu belirtirken, zaman zaman, sözde radikalleşmiş bireylerin terörizm suçu işlediği yüksek profilli vakalar sıklıkla programın başarısızlığının kanıtı olarak gösterilmektedir. Potansiyel faydalanıcıların daha iyi incelenmesi ve iyileştirilmiş tedavi sonrası bakım, daha düşük yeniden suç işleme oranlarına ulaşmanın olası bir yolu olarak ortaya konmuştur. Ayrıca program kolaylaştırıcılarına destek sağlanması üzerinde de düşünülmesi önerilmiştir.

Başarıyı ölçmek için araçlar tasarlayın ve geliştirin. Teröristlerin etkisiz hale getirilmesiyle ilgili yinelenen bir sorun da programların başarı ve başarısızlıklarının ölçülmesi ve sayısallaştırılmasıdır.⁷ Yemen'in *El Hitar* programı sıfır yeniden suç işleme oranıyla övünemeyebilir, ancak pek çok kişiyi aktif terörist faaliyetlerden uzaklaştırdığı için faydalı olduğu düşünülebilir. Ancak programları bu açıdan karşılaştırmak zordur ve her durumda başarı ve başarısızlığın nedenlerini anlamak önemlidir. Katılımcılar ayrıca ulusal anlamda paranın karşılığını değerlendirmenin yollarını aramışlardır. Her ikisi için de mümkün olduğunca sağlam bir kriter seti oluşturulmalıdır.

Yaklaşımı ilgili birey veya gruba göre uyarlayın. Konferanstaki bir konuşmacı, "eli kana bulaşmış" kişilerin radikalleşmeden arındırma programlarında genellikle farklı muamele gördüklerini belirterek, hiç kimseyi öldürmemiş olan ancak düzinelerce İngiliz Müslümanı radikalleştirdiği için İngiltere'den sınır dışı edilebilecek olan Ebu Hamza örneğini verdi. Buna karşın 7/7 komplocularının hepsi

"ellerine kan bulaşmıştır", uzun süredir radikal değillerdir - dolayısıyla Hamza'nın radikalleşmesi çok daha zor olacaktır ve doğal olarak farklı bir yaklaşım gerektirecektir. Cezayir ve Mısır çalışmalarında görüldüğü gibi, grup liderlerini bireysel olarak değerlendirmek ve radikalleşme gündemini iletletmeye istekli olanların karizmasından yararlanmak değerli olacaktır. Benzer şekilde, mahkumların izole edilmeleri mi yoksa birbirleriyle ve liderlerle kaynaşmalarına izin verilmesi mi gerektiğini değerlendirmek için cezaevi politikasını mevcut duruma göre uyarlamak önemlidir. Bu da deradikalizasyondan faydalanan kişilerin vaka bazında incelenmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Radikalleşmeden etkilenen toplulukları radikalleşmeden uzaklaştırma sürecine dahil edin. Eğer toplum radikalleşmiş bireylerin artık bir tehdit olmadığını kabul etmezse, programlar nihai olarak başarılı olamayacak ve inandırıcılıktan yoksun kalacaktır. Radikalleşmiş bir bireyin arkadaşlık ve aidiyet duygusunu ortadan kaldırdığınızda, yerine yenisini koymanız gerekir; radikalleşmeyi destekleyen bir topluluk bu konuda kilit bir rol oynayabilir. Benzer şekilde, başarılı bir şekilde radikalleşmiş bireyler programlarda büyük bir etki yaratacak şekilde kullanılabilir. Bir katılımcının belirttiği gibi, tövbe eden teröristler gruplar içinde bir virüs gibi hareket edebilir, şiddete varan aşırıcılık konusunda şüphe tohumları ekebilir ve programlara şüphayle yaklaşanlara deradikalizasyon deneyimlerinin başarısını gösterebilirler. Bir başka muhatap, eski çete üyelerinden aşırı faaliyetlerini ve görüşlerini geride bırakma konusunda öğrendikleri dersleri paylaşımlarını istemeyi önerdi. Konuşmacılar ayrıca, özellikle devletin aşırıcılığın altını oymak için gerekli kaynaklara veya meşruiyete sahip olmadığı durumlarda, sivil toplumun arabulucu olarak oynayabileceği önemli rolü vurguladılar.

Teşvikleri dikkatli kullanın. Birçok deradikalizasyon programı, yararlanıcıların hayatlarını istikrara kavuşturmaya yardımcı olabilecek teşvikler (mali ve hapis cezasının azaltılması gibi tedbirler) yoluyla insanları terörizmi geride bırakmaya ikna etmekten fayda sağlar. Diğer bağlamlarda, teşvikler, onları suçluları "ödüllendirme" yolu olarak gören toplumlar tarafından benimsenmediği için başarısız olabilir. Ancak Singapur gibi bazı toplumların mali teşviklere ihtiyacı yoktur ve programları bunlar olmadan da iyi işlemektedir. Yine, tek beden

⁷ Aslında, benzer bir ölçüt ve standart çağırısı IPT'nin 2008 tarihli radikalleşmeden uzaklaşma konulu toplantı raporunda da yapılmıştır. Bakınız Fink ve Hearne, "Beyond Terrorism," p. 15.

lkeler farklı düzeylerde kapasite ve kaynaklara sahiptir.

Sonuç

Radikalleme, aęda dünyanın yakın zamanda ortadan kalkmayacak bir gerçeğidir. Gerçekten de, bazı radikaller aşırı görüşlerini asla geride bırakmayabilir, ancak çoğu ikna edilebilirse ve daha fazlası şiddetten uzaklaabilirse, radikallemeyi nleme programları yumuşak terörle mücadele yoluyla böyle bir ilerleme sağlamanın en iyi yolunu temsil eder.

Amman konferansı sırasında ele alınan vaka çalışmaları, yukarıda açıklandığı üzere, uluslararası toplum için net bir dizi ders anlamına gelmektedir. Her bir programın bazı yönleri dünya çapında başarılı bir şekilde taklit edilebilirken, deradikalizasyonun merkezi bir parçası olduğu yumuşak terörle mücadeleyi tam olarak anlamak ve geliştirmek için yapılması gereken çok i var. Bir konuşmacının da belirttiğı gibi, deradikalizasyon, önemli başarılar elde etmenin yanı sıra, terörizmle mücadelede yalnızca güce dayanmadan nispeten tutumlu ve siyasi açıdan daha kabul edilebilir bir yoldur.

Konferans Gündemi

**Şiddet İçeren Aşırıçılıkla Mücadele:
Çoğunluğu Müslüman Olan Bazı Ülkelerdeki Radikalleşme Karşıtı Programlardan Dersler Çıkarmak**

16-17 Mart 2010 | Amman, Ürdün

16 Mart

08:45Arap Düşünce Forumu için Marriott Otel'den ayrılın

09:45 - 10:30 **Açılış Konuşması: Çatışmanın Maliyetleri, Kapsayıcılığın Faydaları**
HRH Prens El Hassan binTalal

10:30 - 11:00 Kahve/Çay Arası

11:00 - 12:30 **Deradikalizasyon Programları Vaka Çalışmaları: Ön Bulgular**

Konuşmacılar

Hamed El-Said, okuyucu, *Manchester Metropolitan Üniversitesi, Birleşik Krallık*
Jane Harrigan, *profesör, Londra Üniversitesi, Birleşik Krallık*

Soru-cevap oturumu

12:30 - 13:30 Öğle Yemeği

13:30 - 15:15 **Panel 1: Deradikalizasyon Programlarının Karşılaştığı Zorluklar**

- "Radikalleşme", "ayrılma" ve "rehabilitasyon": terminoloji, programlardan beklenen farklı sonuçları nasıl yansıtır?
- Radikalleşme süreci radikalleşmeden uzaklaşma potansiyeli ile nasıl bir etkileşim içindedir?
- Mevcut durum, bölgesel ve küresel olarak, deradikalizasyon ve bağları koparma çabalarının başarısı için ne ölçüde elverişlidir? Programların etkinliğine dair ne gibi kanıtlar var?
- Bazı şiddet yanlısı aşırıçılı yanlıları bu tür programların ulaşamayacağı kişiler midir? Uygun denekler nasıl tespit edilebilir?
- Bu tür çabaların kapsamı bu bölgelerin her birinde ve küresel olarak genişliyor mu yoksa daralıyor mu? Başarı beklentileri parlak mı yoksa sönük mü?

Konuşmacılar

Tore Bjørgo, *profesör, Norveç Polis Üniversitesi Koleji; kıdemli araştırma görevlisi, Norveç Uluslararası İlişkiler Enstitüsü*

Peter Neumann, *Direktör, Uluslararası Radikalleşme Çalışmaları Merkezi, Birleşik Krallık*

Moderatör

Taher Masri

15:15 - 15:30 Kahve/Çay

Arası

15:30 - 17:15 **Panel 2: Cemaatler, Din Adamları ve Aileler: Deradikalizasyonda Kilit Oyuncular**

- Bağlam -kültürel, ulusal, dini, etnik- aşağıdakiler için olasılıkları nasıl şekillendirir

deradikalizasyon?

- Radikalleşme/deradikalleşme nerede ve nasıl gerçekleşir? Kişinin toplumsal grubunun rolü ve işlevi nedir?
- Cezaevleri veya ıslah evleri programlar için uygun mekanlar mıdır? Deneklerin endoktrinasyonu ile ilgili suçlamalar ne kadar rahatsız edici?

Konuşmacılar

Abdulrahman Alhadlaq, *Genel Müdür, İdeolojik Güvenlik Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı, Suudi Arabistan*

Elhadj Lamine, *Cezayir Dışişleri Bakanlığı*

Mohamed Zarkasih, *Özel Müfreze Birimi 88/Terörle Mücadele Başkanı, Endonezya Ulusal Polisi*

Moderatör

Francesco Mancini, *kıdemli araştırmacı ve araştırma direktörü, Uluslararası Barış Enstitüsü*

17:15 - 17:30 Toparlama

19:00 - 21:00 Norveç Dışişleri Bakanlığı ev sahipliğinde akşam yemeği, Marriott Otel

17 Mart

08:45 Arap Düşünce Forumu için Marriott Otel'den ayrılın 09:30 -

11:30 Panel 3: Değişim için Teşvikler

- Bireysel programlar, eğitim ve diğer toplumsal ödülleri (evlilik, istihdam) radikalleşmeye teşvik olarak nasıl kullanılmaktadır?
- Kesişen temalar fark edilebilir ve diğer programlarda etkili bir şekilde kullanılabilir mi?
- Bu tür teşvik temelli programlar ne gibi engellerle karşılaştı?
- Deneklerin ayrılma isteğinden en iyi şekilde yararlanmak için teşvikler en iyi nasıl kullanılabilir?

Konuşmacılar

A. T. M. Amin, *Dekan, Medya ve Kitle İletişim Bölümü, Emirliklerdeki Amerikan Üniversitesi, Dubai*

Omar Ashour, *Direktör, Orta Doğu Çalışmaları Programı, Arap ve İslam Çalışmaları Enstitüsü, Exeter Üniversitesi, Birleşik Krallık*

John Harrison, *Terörizm Araştırmaları Başkanı, Uluslararası Siyasi Şiddet ve Terörizm Araştırmaları Merkezi, Singapur*

Driss Najim, *Adalet Bakanı Danışmanı, Adalet Bakanlığı, Fas*

Moderatör

Jawad Anani

11:30 - 11:45 Kahve/Çay

Arası

11:45 - 13:30 Panel 4: Radikalleşme ve İnternet

- İnternet teröristler için popüler bir işe alım aracı olsa da, deradikalizasyon süreçlerinde ne ölçüde başarılı bir şekilde kullanılıyor? Tam anlamıyla kullanılıyor mu?

Potansiyel mi?

- Mevcut internet-deradikalleşme programlarının başarıları ve zorlukları nelerdir? İnternet, radikalleşmeye yönelik çok yönlü yaklaşımların bir parçası olarak en iyi şekilde kullanılabilir mi? Ya da internet programları paralel internet dışı programlar olmadan da başarılı bir şekilde yürütülebilir mi?

Konuşmacılar

Mohammed Aburumman, *siyasi analist, Al Ghad Gazetesi, Ürdün*

Evan Kohlmann, *terörizm danışmanı ve katılımcısı, Flashpoint Intelligence, Amerika Birleşik Devletleri*

Majed Al-Mersal, *Sakina Ekibi, Suudi Arabistan*

Moderatör

Fawaz Sharaf

13:30 - 14:30

Öğle Yemeği

14:30 - 16:30

Panel 5: Başarılar ve Zorluklar: Daha Geniş Uygulama İçin Çıkarımların Değerlendirilmesi

- Her program birbirinden çok farklıken ve özel bir yaklaşım gerektirirken başarılarından ve zorluklardan bahsetmek mümkün mü?
- Yeniden suç işleme sorunu nasıl ele alınabilir? Programlar sürdürülebilir mi?
- Deradikalizasyon programlarında başarı ve başarısızlığı değerlendirmek için en uygun parametreler hangileridir? Bunlar nasıl geliştirilebilir veya güçlendirilebilir?
- Kültürler arası veya coğrafyalar arası uygulamalar veya çıkarılan dersler nelerdir?
- Uluslararası kurumlar radikalleşmeye nasıl dahil edilebilir?
- Bu tür programları başlatmak isteyen eyaletler bunları geliştirmeye nasıl başlayabilir?

Konuşmacılar

Richard Barrett, *Koordinatör, El Kaide ve Taliban Yaptırımlar Komitesi, Birleşmiş Milletler*

Hasan abu Hanieh, *serbest gazeteci, Ürdün*

Moderatör

16:30 - 17:15

Sonuç Bildirgesi

Konuşmacılar

Hamed El-Said

Francesco Mancini

Anita Nergård, *Genel Müdür Yardımcısı, Norveç Dışişleri Bakanlığı*

Katılımcı Listesi

Mohammed Aburumman
Al Ghad Gazetesi, Ürdün

Abdulrahman Alhadlaq
İçişleri Bakanlığı, Suudi Arabistan

Hassan Issa Alhourani
Amman'daki Birleşik Arap Emirlikleri
Büyükelçiliği

Ahmed Amara
Amman'daki Cezayir Büyükelçiliği

Abdul Azziz Al Ameeri
Bahreyn'in Amman Büyükelçiliği

Abu Taslim Mohammad Amin
Emirlikler'deki Amerikan Üniversitesi

Jawad Anani
Eski Başbakan Yardımcısı;
Ürdün Kraliyet Sarayı Eski Şefi

Mohammad Anwarzai
Afganistan Dışişleri Bakanlığı

Ali Arouj
Cezayir'in Amman Büyükelçiliği

Omar Ashour
Orta Doğu Çalışmaları Programı, Arap ve İslam
Araştırmaları Enstitüsü, Birleşik Krallık

Peter Atherton
Uluslararası Cezaevi Çalışmaları Merkezi, Birleşik
Krallık

Richard Barrett
El Kaide ve Taliban Yaptırımlar Komitesi,
Birleşmiş Milletler

Ahmed Berrahou
Cezayir

Tore Bjørge
Norveç Polis Üniversitesi Koleji; Norveç
Uluslararası İlişkiler Enstitüsü

Badri Ali Bogorah
Cibuti Dışişleri Bakanlığı

Mohamed Darradji
Cezayir

Elisabeth Drøyer
Norveç Dışişleri Bakanlığı

Ahmad Farooq
Pakistan Dışişleri Bakanlığı

Fausto Fernandez
Venezuela Bolivar Cumhuriyeti Amman
Büyükelçiliği

Yusif Al Fuqai
İçişleri Bakanlığı, Birleşik Arap Emirlikleri

Abdul Gafur
Endonezya Dışişleri Bakanlığı

Sayed Ishaq Gailani
Parlamento Alt Meclisi, Afganistan

Jean-Louis Gaillard
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

İnsan Ghassib
Arap Düşünce Forumu

Suleiman Al-Guweiri
Ürdün Dışişleri Bakanlığı

Hasan abu Hanieh
Gazeteci, Ürdün

M. Nizamul Haque
Bangladeş Dışişleri Bakanlığı

Jane Harrigan
Londra Üniversitesi, Birleşik Krallık

John Harrison
Uluslararası Siyasi Şiddet ve Terörizm Araştırmaları
Merkezi, Singapur

Zailani H. J. Hashim
Malezya

Tony Heal

Güvenlik ve Terörle Mücadele Ofisi,
Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı

Ellie B. Hearne

Uluslararası Barış Enstitüsü, ABD

Helaluddin Helal

Afganistan

Ibrahim Issiddin

Eski Yüksek Medya Konseyi Başkanı, Ürdün

Nasser Kana'ni

İran İslam Cumhuriyeti Amman Büyükelçiliği

Christian Kannwischer

Alman Dışişleri Bakanlığı

Peter Knoope

Hollanda Dışişleri Bakanlığı

Evan Kohlmann

Flashpoint İstihbarat, ABD

Nur Laiq

Uluslararası Barış Enstitüsü, ABD

Elhadj Lamine

Cezayir Dışişleri Bakanlığı

Odd Berner Malme

Norveç'in Birleşmiş Milletler Daimi
Temsilciliği

Francesco Mancini

Uluslararası Barış Enstitüsü, ABD

Siham Mas'sad

Arap Düşünce Forumu

Salem Al-Mazroui

İçişleri Bakanlığı, Birleşik Arap Emirlikleri

William McCants

Terörle Mücadele Koordinatörlüğü Ofisi,
Amerika Birleşik Devletleri

Majed Al-Mersal

Sakina Ekibi, Suudi Arabistan

Fernando L. Mesa

Ulusal Terörle Mücadele Birimi, Filipinler

Hans van Miert

Terörle Mücadele Ulusal Koordinatörü,
Hollanda

Saker M. Al-Mokayyad

Uluslararası İşbirliği Bölümü, Naif Arap
Güvenlik Bilimleri Üniversitesi, Suudi
Arabistan

Caroline Monvoisin

Fransa Dışişleri Bakanlığı

Ali Moulla

Amman'daki Lübnan Büyükelçiliği

Abu Hena Md Rahmatul Muneem

Bangladeş Dışişleri Bakanlığı

A. N. M. Muniruzzaman

Bangladeş Barış ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü
(BIPSS)

Driss Najim

Adalet Bakanlığı, Fas

Vasiliy I. Nemchin

Federal Güvenlik Servisi, Rusya

Anita Nergård

Norveç Dışişleri Bakanlığı

Peter Neumann

Uluslararası Radikalleşme
Çalışmaları Merkezi, Birleşik Krallık

Hassan Abu Nimah

Bölgesel İnsani Güvenlik Merkezi, Ürdün

Adnan Abu Odeh

eskiden Ürdün Kraliyet Sarayı

Petter Ølberg

Amman'daki Norveç Büyükelçiliği

Dan O. Opon

Göçmenlik ve Kişilerin Kaydından Sorumlu Devlet
Bakanlığı, Kenya

Asanbek Osmonaliev

Kırgızistan Dışışleri Bakanlığı

George Puthuppally

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

Abdulla al Saadan

Suudi Arabistan

Hamed El Said

Manchester Metropolitan Üniversitesi, Birleşik Krallık

Ahmad Shahizan Abd Samad

Güneydođu Asya Bölgesel Terörle Mücadele Merkezi, Malezya

Ruyad Al-Shahrani

Naif Arap Üniversitesi, Suudi Arabistan

Abdul Rahman Al-Sharabi

Amman'daki Birleşik Arap Emirlikleri Büyükelçiliği

Pang Sen

Çin Dışışleri Bakanlığı

Fawaz Sharaf

Eski Kültür ve Gençlik Bakanı, Ürdün

Adrenele T. Shinaba

Nijerya Polis Genel Müfettişliđi

Diane Smith

Manchester Metropolitan Üniversitesi, Birleşik Krallık

Ann Snow

Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı

Muhammed Ali Sorcar

Bangladeş Dışışleri Bakanlığı

Massoud Stanikzai

Başkanlık Ofisi, Afganistan

Nazar Sulieman

IGAD Terörizme Karşı Kapasite Geliştirme Programı, Sudan

Shamil Kamiyevich Sultangozhin

Ulusal Güvenlik Servisi, Kazakistan

Laszlo Szücs

Terörizme Karşı Eylem Birimi, AGİT Sekretaryası, Avusturya

François Thuillier

Terörle Mücadele Koordinasyon Birimi (UCLAT), Fransa

Jean-Pierre Vendrine

Amman'daki Fransız Büyükelçiliği

Lisanne Vleugels

Hollanda İçişleri ve Krallık İlişkileri Bakanlığı

Abdul Rahim Bin Mohamed Zakaria

Singapur Dışışleri Bakanlığı

Mohamed Zarkasih

Özel Müfreze Birimi 88/Terörle Mücadele, Endonezya Ulusal Polisi

ULUSLARARASI BARIŞ ENSTİTÜSÜ (IPI), New York'ta Birleşmiş Milletler genel merkezinin karşısında yer alan, yirmiden fazla ulusu temsil eden bir kadroya sahip, bağımsız ve kâr amacı gütmeyen uluslararası bir düşünce kuruluşudur. IPI, uluslararası barış ve güvenlik kurumlarını güçlendirerek devletler arasında ve içinde çatışmaların önlenmesi ve çözömlenmesini teşvik etmeye kendini adanmıştır. IPI, amacına ulaşmak için politika araştırması, toplantı, yayıncılık ve sosyal yardımın bir karışımını kullanmaktadır.

777 Birleşmiş Milletler Plaza New York, NY 10017-3521 ABD

TEL +1-212 687-4300 FAKS +1-212 983-8246

www.ipinst.org